

УДК 37.014:342.733: 378.1

ГРИЦЕНОК Л. І., мол. наук. співроб.
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ "РІВНИЙ-РІВНОМУ" У ПРОСТІР НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті на основі аналізу результатів застосування принципу "рівний-рівному" за кордоном та в Україні, визначено основні параметри його успішного впровадження в освітній процес. Застосування в освітньо-виховних програмах і технологіях принципу "рівний-рівному" сприяє процесу формування людини, здатної приймати рішення самостійно, брати на себе відповідальність, що дозволяє розглядати його як ефективну технологію соціально-педагогічного впливу і засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Ключові слова: принцип "рівний-рівному", підхід "рівний-рівному", тренер, інструктор ("рівний"), технологія.

Аннотация. В статье на основе анализа результатов применения принципа "равный-равному" за рубежом и в Украине, определены основные параметры его успешного внедрения в образовательный процесс. Применение в образовательно-воспитательных программах и технологиях принципа "равный-равному" способствует процессу формирования индивида, способного принимать решения самостоятельно, брать на себя ответственность, что позволяет рассматривать его как эффективную технологию социально-педагогического воздействия и средство повышения эффективности учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: принцип "равный-равному", подход "равный-равному", тренер, инструктор ("равный"), технология.

Abstract. In this article on the basis of analyzing the results of the principle of "peer to peer" abroad and in Ukraine, we have identified key parameters of its successful implementation in the educational process. The use of educational technology and educational programs, the principle of "peer to peer" contributes to the process of forming someone who can take decisions independently, take responsibility, which can be considered as an effective technology for social and educational impact and means of improving the educational process.

Key words: the principle of "peer to peer" approach "peer education", coach, "peer", technology of "peer to peer".

Постановка проблеми. У сучасному освітньому процесі відбуваються інтенсивні зміни як у підходах до подачі навчальної інформації, так і ставленні викладачів до студентів, які по-суті, є в найближчому майбутньому їхніми колегами.

Одним з таких новітніх принципів освіти є принцип "рівний-рівному" ("peer education"), що базується на специфічному принципі взаємодії, передачі інформації, і є технологією соціолого-педагогічного впливу, методом формування особистості, здатної приймати рішення самостійно, нести відповідальність за себе, власне життя і поведінку.

"Рівний-рівному" є популярною концепцією навчання, заснованою на певному підході, каналі комунікацій, методології, філософії і стратегії. Англійське слово "peer" означає "ровесник", "рівний", котрий належить до тієї ж соціальної групи, особливо в тому, що стосується рівня, віку, статусу. "Education" перекладається як "освіта", "розвиток", "навчання" або "переконання", а також як "освіченість" як результат освіти (Merriam Webster's Dictionary, 1985). В процесі практичного використання термін "рівний-рівному" обрис різними дефініціями і інтерпретаціями щодо того, кого вважати "ровесником" і що

в даному разі означає "навчання": пропаганда, настановна, обговорення, що сприяє розумінню, рольові гри (драматизації), повчання, поширення матеріалів, направлення до фахівця, підтримка тощо (Шумейкер і ін., 1998 р.; Фленаган і ін., 1996 г.). Навчання "рівний-рівному" зазвичай передбачає вплив членів певної групи на інших членів тієї ж групи з метою досягнути зміни поведінки останніх. А на індивідуальному рівні використання цього методу розраховане на те, щоб спробувати змінити знання, установки, переконання чи поведінку тієї чи іншої людини.

Тож *об'єктом нашого дослідження* є простір навчального процесу.

Предметом дослідження – особливості запровадження принципу "рівний-рівному" в початковий процес.

Мета дослідження: проаналізувати підходи запровадження принципу "рівний-рівному" за кордоном та в Україні, визначити основні параметри запровадження цього принципу в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні "рівний-рівному" трактується не стільки як "навчання", а як загальний "підхід", "принцип", "метод", які реалізуються через "програму" або цілісну "технологію" засобами "інформування", "консультування", "навчання" тощо [5; 7, с.28].

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду застосування принципу "рівний-рівному" вказує на те, що основою будь-якого прийому, методу, підходу, програми чи технології, що ґрунтується на принципі "рівний-рівному" є опора на взаємодію так званих "рівних" – суб'єктів, що мають однакові соціальні ознаки (частіше вік, стать, освіту, належність до соціального прошарку, наявність схожих цілей, фізичних чи психологічних особливостей чи утруднень тощо).

Підхід "рівний-рівному" формується із сукупності методів і прийомів впливу, заснованих на залученні представників "рівних" до вирішення не тільки освітніх, а і соціальних, психологічних, культурних завдань цільової групи. В *Програмі "рівний-рівному"* окреслений підхід втілюється в реальний план заходів. Особливістю таких програм є акцент на підготовку та супровід лідерів – інструкторів, котрі і є основними "агентами впливу".

Для кращого розуміння принципу "рівний-рівному" звернемося до історії його становлення. Офіційно навчання ровесників ровесниками як метод задокументовано в Англії у 1840 р. Через нестачу дорослих наставників навчання підлітків і дітей на фабриці проводили підготовлені ровесники. З середини XIX ст. в країнах Західної Європи та в Північній Америці "рівний – рівному" почали впроваджувати як самостійний навчальний підхід. Особливо ефективним він виявився у просвітницькій роботі із запобігання негативним явищам.

До середини XIX ст. "рівний-рівному" не розглядався як самостійний метод навчання, але використо-

вувався, зокрема в європейській школі. Як навчальний метод він почав впроваджуватись з середини XX ст. в країнах Західної Європи та Північній Америці. У західній освітній практиці метод використовується в початкових та середніх школах, університетах, за місцем проживання. Але особливо ефективним він виявився для просвітницької роботи щодо запобігання негативним явищам. У час, коли у молоді знизився інтерес до здорового способу життя, а знання, які поширювали дорослі залишалися лише гаслами, новий підхід до забезпечення рівня доступності превентивних знань за допомогою молоді став порятунком.

Згодом принцип "рівний-рівному" почав активно застосовуватись в лікувальній справі, соціальній роботі, в інтернет-проектах для соціальних груп, які мають схожі проблеми (здоров'я, виживання, залежності, стигматизація тощо). Найширше рівний-рівному як метод застосовували в профілактиці ризикованої поведінки та пропаганді здорового способу життя в дитячому, підлітковому та молодіжному середовищі, в групах ризику.

З розвитком мережевих технологій принцип "рівний-рівному" активно підхопили спільноти осіб з порушеннями опорно-рухового апарату, невиліковними хворобами (саркома). Цим же принципом – підтримка "рівними" – по суті, часто послуговуються і спільноти АА (Анонімні Алкоголіки), АН (Анонімні Наркомани) тощо. Ефективним виявилось застосування "навчання рівними" і в умовах військових утворень.

Як і підлітки, котрі критично ставились до дорослих авторитетів і залишалися чутливими до впливу ровесників, військові та ветерани демонстрували готовність вступати в активну взаємодію, встановлювати довірчі стосунки тільки із тими, хто теж "понюхав пороху" і знав не з книжок особливості військової служби. Окрім того, навчання рівними продемонструвало ще ряд переваг. Так, дослідження ефективності програм "Рівний-рівному", виявили наступне: [10, 5, 2]

Просвітництво "рівний-рівному" засноване на теорії поведінки, яка стверджує, що люди змінюються не тому, що їм стають доступні наукові дані або свідчення, а в результаті суб'єктивних суджень близьких їм за соціальним або груповим статусом людей, яким вони довіряють, що змінили свою поведінку і слугують переконливим прикладом правильності такого рішення.

Доступність. Наставники з числа "рівних" отримують фізичний і соціокультурний доступ до цільових аудиторій в природному середовищі, не привертаючи при цьому до себе уваги. Це особливо важливо, коли доводиться працювати з важкодоступними групами населення, такими як працівники секс-бізнесу, споживачі ін'єкційних наркотиків та ув'язнені, оскільки фізичний доступ до груп населення, що піддаються стигматизації, утруднений.

Комунікації. Наставники з числа "рівних" здатні встановлювати ефективні і довірчі взаємини, оскільки володіють адекватним знанням цільової аудиторії і використовують зрозумілу аудиторії мову і термінологію, а також невербальні засоби спілкування (пози, жести), що дозволяють їх співрозмовникам почуватися комфортно в процесі обговоренні чутливих питань (агресії, травмівного досвіду, сексуальності, залежності тощо).

Ефективність. Навчання методом "рівний-рівному" ефективне в пропаганді профілактичних заходів, в реалізації програми залучення в терапію. Крім того, цей метод економічно ефективний, простий в застосуванні і поширенні, оскільки залучає добровольців.

Ідентифікація. Наставники та члени їх цільової аудиторії рівноправні в тому, що стосується їх індивідуального і групового статусу в якості представників певної соціокультурного середовища. Завдяки цьому наставники можуть служити адекватними зразками на користь зміни поведінки, що знижує ризик негативних наслідків для конкретної особи, цільової групи та суспільства.

Інтерактивність. Просвітництво методом "рівний-рівному" розширює участь цільової аудиторії в плануванні, практичному здійсненні і оцінці програми. Цей метод підвищує рівень свідомості як "вчителя", так і "учня" завдяки "горизонтальному" і заснованого на діалозі підходу до навчання.

Інтеграція. "Наставники-рівні" об'єднують в єдине ціле всі інші елементи програми, так як ідея "горизонтального" обміну інформацією у формі діалогу з рівними за статусом людьми є філософською основою діяльності". Окремі організації мають досвід інтеграції основних заходів з іншими програмами в галузі охорони здоров'я та розвитку, як то захист репродуктивного здоров'я, розвиток спільноти та соціальна мобілізація, навчання необхідним для життя навичкам, навіть програмами профадаптації, мікрофінансування і мікрокредитування.

В арсеналі засобів, які реалізують інструктори "рівний-рівному" є: консультування, дискусії, постановки, вправи / ігри та інші інтерактивні дії, ярмарки, відвідування на дому, розробка та поширення матеріалів в рамках комплексу ІВК, мобілізація громад, мережеві комунікації, вечірки, пропаганда політичних рішень, рольові ігри, бесіди та лекції, обмін досвідом, конкурси, відео, зборів сільських громад і семінари [4].

Нині в світі діє велика кількість проектів, в основі яких лежить метод освіти "рівний-рівному". Проте єдиного визначення цього поняття немає. Це зумовлено тим, що кожна з країн, яка впроваджує метод, орієнтується передусім на культурні традиції своєї системи освіти й особливості своєї нації. Тому кожна національна програма дає своє визначення даного поняття.

"Навчання рівними" в Україні має виток з давніх народних традицій. Ті ж вечорниці, на які молодь зби-

ралася по закінченні світлового дня, дозволяли ровесникам спілкуватися між собою. З часом в молодіжних гуртах формувалась система наставництва: дорослі господині (умовно- тренери) передавали молодим досвід ведення домашнього господарства, вчили багатоголосому співу (співати на "голоси"), танцям, відпрацьовувались навички комунікації. Згодом ті, хто краще навчався, виявляли виразні лідерські якості, ставали неформальними лідерами гурту і переймали на себе організацію, задум, ведення і інструктаж (умовно – лідери-інструктори).

Вітчизняний досвід освіти "рівний-рівному" виріс із практики національної освіти в українських сільських школах, особливо малокомплектних, де вчитель вимушений працювати одночасно з кількома класами. Приділяючи увагу одній групі (класу), педагог змушений залучати учнів з інших класів, і роль наставників виконують кращі учні.

Пошуки освітніх технологій на початку ХХ ст. викликали великий інтерес до методу освіти "рівний-рівному" у вітчизняних науковців і практиків. Теорія культурологічної відповідності учасників педагогічної взаємодії Л.С. Виготського заклала основи широкого використання цього підходу як педагогічного методу, починаючи з 20-х років ХХ ст. Він набув своєї соціальної значущості завдяки практичному досвіду роботи з неповнолітніми. Яскравими підходами на цій стежі є, наприклад, методика А.С. Макаренка або В.О. Сухомлинського.

Метод освіти "рівний-рівному" використовувався у вітчизняній школі, у вихованні через колектив; при бригадному та груповому методах навчання; при закріпленні за невстигаючим учнем кращого учня; у формах роботи вожатих, учнівських комісій, громадських дитячих організацій, а також у діяльності класного, шкільного, районного, обласного та республіканського активів учнів.

Прийоми методу освіти "рівний-рівному" щодо питань здорового способу життя практикувалися в діяльності шкільних санітарних комітетів і санітарних постів, оперативних загонів. Отже, метод слід розглядати і в контексті історичного розвитку освітніх процесів в Україні. Багаторічний досвід заклав методологічні основи для розвитку і впровадження методу в сучасних умовах.

Ознакою сучасної національної школи є розвиток самодіяльних спілок учнівської молоді, які популяризують здоровий спосіб життя. Це рух учнівського лідерства – лідер класу, лідер школи, що формують організацію лідерів при районних відділах освіти. Нагромаджено досвід роботи учнівського самоврядування, діяльності позашкільних закладів як методичних центрів з підготовки учнів-лідерів у навчальний період та канікулярний час в оздоровчих таборах учнівського активу.

Розвитку методу освіти "рівний-рівному" сприяє діяльність соціальних служб для молоді, особливо

поширення волонтерського руху. Він активно використовується у консультуванні, патронажі, діяльності груп взаємопідтримки та ін.

Освіта за методом “рівний-рівному” за своєю суттю є стратегією зміни поведінки, в основі якої лежать кілька поведінкових теорій, як то: соціально-когнітивна теорія (Social Learning Theory), теорія раціонального дії (The Theory of Reasoned Action), теорії поширення інновацій (Diffusion of Innovation Theory), теорія освіти на основі участі (The Theory of Participatory Education), а серед вітчизняних напрацювань – теорії “відповідальної залежності та виховуючих стосунків” А.С. Макаренка та “педагогіки людяності” В.О. Сухомлинського [10, с.6; 1, с. 21].

Соціально-когнітивна теорія твердить, що люди моделюють свою поведінку, наслідуючи поведінку інших, і що деякі з них, більш авторитетні, ніж інші, здатні домогтися зміни поведінки певних індивідумів, впливаючи на їх систему цінностей і установок (А. Бандура, 1986).

Теорія раціонального дії стверджує, що одним з елементів, які найбільш сильно впливають на зміну поведінки, є сприйняття індивідумом соціальних норм або установок тих людей, думка яких для нього важливою (Фішбейн і Айзен, 1975).

Прихильники теорії поширення інновацій заявляють, що лідери-“інноватори” з певного соціального сегмента є “суб’єктами” поведінкових змін – “інновацій”, поширюючи нові ідеї та установки, і впливаючи на норми поведінки визначених людей в цій соціальній групі (Роджерс, 1983).

Теорія освіти на основі участі також має велике значення для розвитку освіти методом “рівний-рівному” (Фрейре, 1970). Підвищення рівня свідомості і набуття почуття власної значущості можливі за повної участі людей, обтяжених проблемою чи хворобою, – в умовах такого діалогу група чи спільнота здатні колективно розробляти і здійснювати плани, які допомагають вирішити проблему або впоратися із захворюванням. Багато прихильників освіти методом “рівний-рівному” стверджують, що “горизонтальний процес” спілкування рівних з рівними і вироблення ними способів вирішення проблеми є ключовим для забезпечення змін в поведінці.

В освіті за методом “рівний-рівному” можна знайти відгомони кожної з цих поведінкових теорій, оскільки вона заснована, в першу чергу, на переконанні, що певні члени конкретної групи “рівних” (“наставники”) можуть сприяти зміні поведінки інших членів цієї групи.

Просвітництво методом “рівний-рівному” використовується в багатьох сферах: освіти, пенітенціарній, суспільної охорони здоров’я, включаючи навчання навичкам співжиття в суспільстві, раціонального харчування, планування сім’ї, безпечної поведінки, застосування лікарських препаратів, профілактики насильства тощо.

В освітньому сегменті соціальної сфери метод “рівний – рівному” почали впроваджувати наприкінці ХХ століття. Спочатку цей метод апробували громадські організації і соціальні служби м. Дніпропетровська, Києва, Запоріжжя тощо. Всеукраїнським експериментом по використанню даного методу в соціально-педагогічній діяльності стала Програма Міністерства освіти і науки України (ПРООН/ЮНЕЙДС “Сприяння просвітницькій роботі “рівний-рівному” серед молоді України щодо здорового способу життя” (реалізувалася з липня 2000 року по листопад 2002 року). А вже 16 квітня 2003 року було засновано Всеукраїнську благодійну асоціацію “Рівний – рівному”, яка об’єднала педагогів, психологів, соціальних працівників, педагогів-організаторів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів України, науковців у сфері педагогіки, психології, медицини, викладачів вузів. Створення Асоціації стало логічним продовженням діяльності першого етапу (2000–2003) всеукраїнської програми “Сприяння просвітницькій роботі “рівний – рівному” серед молоді України щодо здорового способу життя”. У основу Програми покладено метод навчання “рівний – рівному”, концептуальною основою якого є підготовка підлітків-інструкторів і залучення їх до просвітницької роботи щодо здорового способу життя серед однолітків.

За цей час Програма сприяння просвітницькій роботі “Рівний-рівному” серед молоді України щодо здорового способу життя” і стала найбільшою і найпоширенішою програмою у нашій державі. Тільки у 20 регіонах України (Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Київській, Черкаській, Луганській, Чернівецькій, Миколаївській, Чернігівській, Полтавській, Рівненській, Харківській, Сумській областях) вона охоплювала більше 100 тис учнів віком від 12 до 18 років в близько 6 тисячах НЗ.

Програма “рівний-рівному” стала своєрідною платформою створення інформаційного простору до якого потрапили також і підлітки, які не були прямо залучені до навчання. Моніторингове дослідження показало, що програма обумовила поінформованість більше сорока відсотків підлітків контрольної групи про існування Програми, серед яких до 20% активно обговорювали ті чи інші питання з навченими однолітками-інструкторами чи учасниками програм. З 2003 по 2007 рік у 20 областях України в Програмі були навчені і задіяні 5 490 педагогів-тренерів [2].

Успіх Програми сприяння просвітницькій роботі “рівний-рівному” покращив підтримку з боку адміністрації, що знизило актуальність проблеми пошуку приміщень (головної, на яку вказують всі учасники аналогічних опитувань в світовій практиці) та пристосування занять до шкільного розкладу. Позитивне став-

лення до своєї діяльності з боку керівників навчально-виховних закладів в 2007 році відчували 91,8% опитаних педагогів, більше половини опитаних (52,4%) констатували адміністративну підтримку. Проте, вагомими проблемами однак незмінно залишалися суто матеріальні (кошти на придбання і виготовлення обладнання, канцтоварів, роздавального матеріалу тощо) та узгодження розкладу і приміщення для занять. Крім того, спостерігалися певні прорахунки у регіональному менеджменті програми, недостатність інформаційно-просвітницької роботи на курсах підвищення кваліфікації, методоб'єднаннях адміністраторів тощо.

До проблемних зон запровадження Програми "рівний-рівному" можна також зарахувати той фактор, що серед педагогів-тренерів спостерігалась тенденція підходити до власної діяльності у Програмі як до просвітницько-педагогічної: в ряді випадків було недостатнє розуміння чи ігнорування напрямку роботи з підготовки підлітків-інструкторів та організації їхньої діяльності.

Навчальний матеріал, що застосовується у тренінговій роботі (модулі) можна було умовно розділити на дві складові: змістовну і формально-психологічну. Зазначимо, що формально-психологічна складова залежить не тільки від змісту матеріалу, а й від індивідуально-психологічних особливостей учасників, від ситуації, яка складається по ходу тренінгу, від особистісних рис тренера і т. ін.

Враховуючи наші напрацювання з запровадження програми, можна стверджувати, що правильно організована методична робота з підготовки тренерів для програми "рівний – рівному" має виглядати таким чином:

- 1) ознайомлювальний тренінг, – майбутні тренери проходять його в якості учасників, опановуючи зміст навчального матеріалу;
- 2) відбір найбільш здібних для подальшого навчання в якості тренера;
- 3) практична робота у закладах освіти із застосування змістовних аспектів;
- 4) методичний тренінг, – формування тренерських умінь та навичок;
- 5) робота у якості тренера з підлітками під супервізією досвідченого тренера;
- 6) методичний тренінг, – узагальнення і оцінка досвіду;
- 7) одержання сертифікату (дозволу) на самостійну роботу з цільовою аудиторією.

Рекомендується:

1. Забезпечити усім тренерам можливість пройти методичний тренінг та супервізію, стимулювати обмін досвідом та узагальнення і осмислення власних напрацювань (особливо в нестандартних ситуаціях і при обмежених можливостях використання матеріалу Програми).

2. При підготовці тренерів і при проведенні методичних тренінгів звернути увагу на вивчення правово-

го блоку питань, на психологічну підготовку до роботи в інтерактивному режимі та виявлення і формування готовності до обговорення "некомфортних" тем.

3. Робота з інструкторами-лідерами має бути окремим напрямком роботи у програмі. Необхідно забезпечити інструкторів методичними порадами та роздавальним матеріалом, періодично проводити збори, обмін досвідом, літні оздоровчі табори, продумати систему стимулів для особливо ініціативних і найкраще обізнаних інструкторів та ін. Доцільно створити громадську організацію інструкторів-лідерів з відповідними атрибутами. Це, з однієї сторони, – буде стимулювати їх активність, з іншої – підтримувати їх методично.

Позитивні висновки моніторингу впровадження Програми сприяли визнанню і введенню поняття "рівний-рівному" в нормативне поле не тільки педагогічної та психологічної, але й соціальної практики. Мінімальним державним стандартом психологічної підтримки і супроводу сім'ї було закріплено координацію психологічної підтримки за принципом "рівний-рівному" як складову психологічної підтримки та супроводу сім'ї (з дитиною-інвалідом). Це було зроблено з метою набуття батьками та іншими членами родини компетенцій і засвоєння позитивних підходів до різноманітних життєвих ситуацій, специфічних для сімей, у яких виховується дитина з різними вадами, розвиток почуття довіри, впевненості у власних силах, зняття негативних стереотипів, психологічних блоків і комплексів, розблокування творчого потенціалу родини, утвердження цінності внутрішньо-сімейних та міжсімейних взаємодій, готовності до співпраці та розвитку, повернення до повноцінного життя.

Консультавання за принципом "рівний-рівному" в 2013 році внесено, а в 2015 році Perezatverdzheno в "Державному стандарті соціальної послуги консультавання" [8; 9, с. 10].

То ж для більш чіткого розуміння принципу "рівний-рівному", опишемо понятійний апарат зазначеного підходу:

– *Навчання за принципом "рівний-рівному"* – це взаємодія, за якої підготовлені фахівці передають знання, формують установки і сприяють виробленню навичок серед рівних собі за віком, соціальним статусом, які мають подібні інтереси, або схильні до подібних ризиків. Воно може бути формальним або мати неформальний характер.

– *Інформування "рівний-рівному"* – це процес, спрямований, в першу чергу, на передачу інформації, підвищення обізнаності цільової групи з певного питання, заснований на принципі "рівний-рівному". У меншій мірі інформування направлено на формування мотивації та навичок, на зміну установок і цінностей.

– *Консультавання "рівний-рівному"* – це процес, завданнями якого, є надання цільовій аудиторії

адекватної інформації з того, чи іншого питання підвищення її самооцінки, надання психосоціальної підтримки та спрямування її до фахівців. Це консультування, яке передбачає залучення до надання послуги у якості консультанта особи, вік, особливості стану здоров'я, сексуальна орієнтація, віросповідання, соціально-економічне становище якої такі самі, як в отримувача соціальної послуги, або із досвідом подолання таких самих складних життєвих обставин [6].

– *"Рівний-рівному"* як технологія, передбачає послідовну систему активних дій лідерів-підлітків і тренерів-педагогів, спрямованих на спростування міфів, уявлень, моделей поведінки, що ведуть до втрати здоров'я, і заміну їх позитивними орієнтирами життєвого вибору через поширення достовірної інформації, зразків особистого прикладу життєвої позиції лідерами

– *Тренери за принципом "Рівний-рівному"* (*"рівні викладачі"*, *peer educators*) – це особи з числа представників цільової групи ("рівний"), мотивовані на роботу з даною цільовою групою і володіють необхідними знаннями, вміннями і навичками профілактичної роботи з цією цільовою групою.

– *"Рівний" (Peer), інструктор* – навчений представник цільової групи, який пройшов спеціальну підготовку, який мотивований на роботу з даною цільовою групою і володіє достовірною інформацією, вміннями і навичками профілактичної роботи з цією групою. (Об'єднання в соціальну групу відбувається на основі певних ознак: вік, стать, рід діяльності, соціально-економічне становище, статус здоров'я, сексуальна орієнтація, спосіб життя тощо. При цьому в групу можуть об'єднуватися люди, які мають тільки одну або декілька спільних ознак.) (За матеріалами посібника ЮНЕЙДС "Кращі практики") [3, с. 28].

Висновок. Застосування принципу "рівний-рівному" в процесі передавання інформації як в навчальному, так і просвітницькому процесі, не тільки дозволяє охопити більшу кількість молодих людей, але й сприяє формуванню у підлітків та молоді відповідального ставлення до власного життя та до життя як окремої спільноти, так і держави в цілому. Просвіта методом "рівний-рівному", за відповідного і відповідального організаційно-методичного психолого-педагогічного супроводу "інструкторів (волонтерів, тьюторів, менторів)" з боку професіоналів, може

сприяти змінам не тільки на рівні групи чи спільноти, коригуючи норми і стимулюючи колективні дії, а виступати в якості потужного імпульсу до змін навчальних програм, стосунків в навчальних колективах, в управлінні освітніми структурами і в політиці цілої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безносюк О. О. Використання методу "рівний – рівному" у роботі соціального педагога // Вісн. Черкаського ун-ту. – 2011. – Вип. 203. – Ч. I. – Серія "Педагогічні науки". – С.20–23.
2. Гриценко Л. І. Методика моніторингу та результати дослідження ставлення молоді до здорового способу життя (на прикладі Програми "Сприяння просвітницькій роботі "рівний-рівному" серед молоді України") [Текст]: метод. рек. / Л.І. Гриценко; АПН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психології і соц. роботи. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 116 с.
3. Групи само- і взаємопомощі для людей, уязвимих к ВИЧ. – К.: МБФ "Міжнародний Альянс по ВИЧ/СПИД в Україні", 2013. – 68 с.
4. Лещук Н. О. Методика освіти "рівний – рівному": навч.-метод. посіб. / Н. О. Лещук, Ж.В. Савич, Н.В. Заверико, та ін. – К.: Наш час, 2007. – 104 с.
5. Міжнародний семінар по оцінці програм "Рівний навчає рівного" у країнах Центральної й Східної Європи, Співдружності Незалежних Держав і Балтійських країн: робочі матеріали. – Юрмала, 1999.
6. Мінімальний державний стандарт психологічної підтримки і супроводу сім'ї: зб. держ. стандартів соц. послуг з реабілітації /абілітації інвалідів, дітей-інвалідів та осіб з розумовою відсталістю: Рекомендовано Методичною радою з питань реабілітації інвалідів та дітей – інвалідів при Міністерстві праці та соціальної політики України: Протокол №5 від 28.05.2008 р.
7. Потенціал волонтерства та лідерства у здійсненні профілактики ВІЛ та ризикованої поведінки на базі професійно-технічних навчальних закладів: навч.-метод. посібн. // Журавель Т.В., Лях Т.Л., Спіріна Т.П. та ін.; за ред. Т.В. Журавель, Т.Л. Лях. – К.: ФОП Буря О.Д., 2014. – 224 с.
8. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування: Наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015р. № 678 // Офіційний вісник України від 01.09.2015 – 2015 р., № 67, стор. 106, стаття 2217, код акту 78230/2015.
9. Програма факультативного курсу "Сприяння просвітницькій роботі "рівний – рівному" серед молоді України щодо здорового способу життя": навч.-метод. посіб. / Н.О. Лещук, Ж. В. Савич. – К.: Наш час, 2007. – 52 с.
10. Просвещение по методу "равный – равному" и ВИЧ/СПИД. Концепции, применение и проблемы. ЮНЭЙДС. – Женева., 2006. – 207с.